

Odlično sodelovanje obrodilo sadove

Poenotenje imen na avstrijskem Koroškem na zemljevidih PZS

Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik na pobudo Antona Starmana, bivšega podpredsednika Slovenskega planinskega društva Celovec (SPD Celovec), od leta 2016 sodeluje pri pripravi zemljevidov, ki jih izdaja Planinska zveza Slovenije (PZS). Skupno preverjamo zapise imen in potek (čezmejnih) pohodniških poti v sodelovanju z informanti, s krajevnimi slovenskimi kulturnimi društvi in z avstrijskimi planinskimi društvi.

Dvojezični napisi
na planinskih
smerokazih
na avstrijskem
Koroškem

Foto Zdenka Mihelič

SPD Celovec se je že leta 2011 s PZS dogovorilo, da bodo prejemali v pregled zemljevide in literaturo, ki jo izdaja PZS in ki vključuje avstrijsko – dvojezično – območje. V zadnjih letih smo dobili v pregled nekaj zemljevidov PZS, ki so jih tiskali na novo. V letu 2016 je PZS izdala nov zemljevid *Stol z opisi vzponov*, v letu 2018 je izšel zemljevid *Storžič in Košuta: Storžič, Košuta, Begunjščica, Dobrča, Kriška gora, Ljubelj, Dovžanova soteska – Planinska karta z opisi vzponov*, ki sta ga izdala PZS in Geodetska družba. V letu 2021 sta izšla planinska zemljevida za Julijske Alpe in za Kamniško-Savinjske Alpe. Popravki na zemljevidih pri imenih so se nanašali na krajevna, gorska, vodna, ledinska in hišna imena, zato je treba imena standardizirati, da bodo na zemljevidih, v vodnikih, na kažipotih in v javnih prostorih poenotena. Predvsem to velja za doslej le ustno prenesene najmanjše geografske enote (npr. ledinska imena).

¹ Mag. Martina Piko-Rustia, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, je pomagala pri planinskih zemljevidih PZS. Z njeno pomočjo je PZS v zemljevide vnesla ustrezna imena, ki so prikazana tudi v maPZS.

² MMag. Anton Starman, Slovensko planinsko društvo Celovec.

V evropskih čezmejnih projektih (Avstrija–Slovenija) je pri vzpostavitvah planinskih poti vedno potekala tudi razprava o dvo- ali večjezičnem označevanju poti, informacijskih tabel in smerokazov. SPD Celovec se vseskozi trudi za dvojezično označevanje v gorah na območju dvojezične južne Koroške. Pri tem sodelujemo tudi z avstrijskimi planinskimi društvi, ki dvojezičnost načelno podpirajo, hkrati pa v diskusijo vnašajo vprašanje dvojezičnega označevanja na območju Slovenije, in sicer z argumentoma t. i. recipročnosti ter varnosti za planince. Pri tem so se sklicevali tudi na mnenje SAZU oz. Komisije za standardizacijo zemljepisnih imen Vlade RS, "da so zemljepisna imena evropska dediščina, ki naj ne zaide v pozabo". Treba pa je upoštevati, da so nemška imena v Sloveniji imena zunaj etničnega območja nemškega jezika, torej eksonimi, kot so to slovenska imena izven dvojezičnega območja v Avstriji. Slovenska imena na dvojezičnem območju pa so splošna domača imena, torej endonimi. SPD Celovec in inštitut Urban Jarnik zato opozarjata, da živi na južnem Koroškem uradno priznana avtohtona narodna skupnost – ta status imata v Sloveniji italijanska in madžarska narodna skupnost, pravice nemške jezikovne skupnosti v Sloveniji določa kulturni sporazum med Avstrijo in Slovenijo iz leta 2002.

V letu 2010 so bila slovenska ledinska in hišna imena na Koroškem sprejeta v avstrijski seznam nesnovne kulturne dediščine UNESCO. Prostovoljci – društva in posamezniki – ter interesne skupnosti (kmečka združenja in zastopstva, slovenske občinske liste) v sodelovanju z inštitutom Urban Jarnik ter osrednjima slovenskima kulturnima organizacijama (Slovenska prosvetna zveza in Krščanska kulturna zveza) zbirajo in zapisujejo domača zemljepisna imena, ki so večinoma del ustnega izročila. Objavljajo jih na zemljevidih v narečni in standardni obliki. Doslej je na Koroškem izšlo enajst zemljevidov za osem občin v Rožu in na Gurah, ki so dostopni na spletnem portalu FLU-LED (www.ledinskaimena.si, www.flurnamen.at). V pripravi so številni zemljevidi na Zilji, v Rožu in Podjuni.

Na zemljevidih, ki jih izdajajo društva v sodelovanju z inštitutom Urban Jarnik in občinami, so vsa krajevna imena zapisana dvojezično (na uradnih zemljevidih so dvojezično zapisana le imena naselij, ki imajo dvojezično tablo), v obeh jezikih pa so zabeležena tudi gorska in vodna imena, pri katerih na uradnih zemljevidih dvojezičnosti ni. Posebnost zemljevidov pa so lokalna hišna in ledinska imena, ki so ustno prenesena in so na teh zemljevidih zapisana prvič. Ta so skoraj v celoti slovenska. Uporabljajo jih tudi nemško govoreči, zato imajo slovenska imena pomembno orientacijsko funkcijo. Tudi številna slovenska gorska in vodna imena so na teh zemljevidih zapisana prvič.

Doslej le ustno prenesena slovenska pokrajinska, gorska, vodna, ledinska in hišna imena, ki so na zemljevidih krajevnih društev zabeležena prvič, inštitut Urban Jarnik standardizira na osnovi lokalnih narečnih imen, ki jih dokumentira na terenu. Trudimo se, da ostanejo imena v standardnem zapisu narečnih imen prepoznavna, predvsem pa naj je prepoznaven pomen imen, ki je tesno povezan z danostmi v naravi.

Avstrijski geodetski zavod je pri določenih imenih že sprejel zapis nekaterih imen s slovenskimi črkami (npr. Hajnžgraben oz. Hajnžev graben). Prav tako je avstrijski geodetski zavod že opustil nekatere nemške prevode gorskih imen: Tolsta Košuta ali Mala Košuta v Selah sta na uradnem avstrijskem zemljevidu zapisani le v slovenščini, nemških prevodov Dicke Koschuta in Kleine Koschuta ni več. Zato jih je treba črtati tudi na slovenskih zemljevidih.

Projekt dokumentacije slovenskih zemljepisnih imen podpirajo tudi dvojezične občine na avstrijskem Koroškem. V letu 2022 je tako v sodelovanju z inštitutom Urban Jarnik nastal pohodniški zemljevid občine Sele/Zell. Posebnost tega zemljevida je, da vključuje največje število na terenu preverjenih in po sodobnih smernicah standardiziranih slovenskih zemljepisnih imen (zlasti ledinskih in hišnih) s tega območja.

Vse te dejavnosti pripomorejo, da lahko zemljevide, ki jih izdaja PZS, urejamo, popravljamo in dopolnjujemo na osnovi avstrijske uradne karte in zemljevidov, ki jih izdajajo slovenska kulturna društva v sodelovanju z inštitutom Urban Jarnik in občinami. Za območja, ki še niso obdelana, je inštitut Urban Jarnik opravil tudi dodatno terensko delo. Najpogostejše so napake pri ponemčenih slovenskih imenih, ki so prevedena "nazaj" v slovenski jezik (*Babucnik* – Wabutschnik – *Vabučnik*).

Sodelovanje s PZS je pripomoglo, da smo se še bolj zavedeli pomena zapisov lokalnih slovenskih imen na avstrijskem Koroškem in njihove standardizacije, kajti šele s pravilnim zapisom se razjasni tudi pomenkost imen. Skupno se trudimo za čim boljše zemljevide, ki so uporabni in hkrati ohranjajo slovensko kulturno dediščino na avstrijskem Koroškem. Hkrati pa so zemljevidi tudi osnova za različne spletne portale in spletne aplikacije.

Za avtohtono narodno skupnost na avstrijskem Koroškem je posebej pomembna vidnost slovenščine v javnosti. Tudi zato je poenotenje imen na zemljevidih potrebno, saj so to dobre osnove za zapis slovenskih imen v javnem prostoru, npr. na smerokazih. ●

Greben Košute razmejuje, hkrati pa povezuje, razširja obzorje in nudi priložnost sodelovanja.
Foto Vladimir Habjan

